

Kimlik Gelişiminin Boyutları

Ölçeği'nin Türkçeye

Uyarlanması

Ümit Morsünbül¹, Figen Çok²

¹Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Aksaray - Türkiye

²Prof. Dr., TED Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Çankaya, Ankara - Türkiye

ÖZET

Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması

Amaç: Son yıllarda kimlik gelişimi hakkında yapılan çalışmalar kimlik gelişimindeki süreçlere odaklanmıştır. Bu çalışmanın amacı kimlik gelişimindeki süreçleri ölçen Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği'ni Türkçeye uyarlamaktır.

Yöntem: Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği, 18-23 yaş arasında bulunan toplam 602 katılımcıya (322 kadın, 280 erkek) uygulanmıştır. Ölçeğin faktör yapısını belirlemek için açımlayıcı, doğrulayıcı faktör analizi ve güvenilirlik için tutarlılık analizi yapılmıştır. Ölçüt bağımlı geçerliliği için, kimlik gelişimi boyutlarının Yaşam Doyumu Ölçeği puanıyla olan korelasyonlarına bakılmıştır. Kimlik statülerini belirlemek amacıyla da küme analizi yapılmıştır.

Bulgular: Açımlayıcı (açıklanan varyans %57.43), doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği'nin geçerli bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir. Kimlik gelişimi boyutları ile Yaşam Doyumu Ölçeği arasındaki korelasyonlar anlamlı bulunmuştur. İç tutarlılık katsayıları (içsel yatırımda bulunma 0.88, içsel yatırımla özdeşleşme 0.87, seçeneklerin genişlemesine araştırılması 0.84, seçeneklerin derinlemesine araştırılması 0.78, seçeneklerin saplantılı araştırılması 0.79) Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği'nin güvenilir bir araç olduğunu göstermiştir. Küme analizi sonucunda altı kimlik statüsü (başarılı, ipotekli, askıya alınmış, dağılmış dağınık, kaygısız dağınık, farklılaşmamış) bulunmuştur.

Sonuç: Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği, ergenlerin kimlik gelişimini ölçmede geçerli ve güvenilir bir araçtır.

Anahtar kelimeler: Geçerlilik, güvenilirlik, kimlik gelişimi, kimlik gelişiminin boyutları ölçeği

ABSTRACT

The adaptation of the dimension of identity development scale into Turkish

Objective: In recent years, studies about identity development have focused on processes in identity development. The aim of this study was to adapt into Turkish the Dimensions of Identity Development Scale which measures processes in identity development into Turkish.

Method: The Dimensions of Identity Development Scale was administered to 602 participants (322 females, 280 males) in total, aged between 18-23. To determine factor structure of the scale, exploratory and confirmatory factor analysis, and for reliability, internal consistency analysis were performed. Correlations between identity development dimensions and score of the Satisfaction with Life Scale were evaluated for criterion validity testing. To determine identity status cluster analysis was performed.

Results: Results of exploratory (explained variance 57.43%) and confirmatory factor analysis showed that the Dimensions of Identity Development Scale was valid. Correlations between the identity development dimensions and score of the Satisfaction with Life Scale were statistically significant. Internal consistency coefficients (commitment making 0.88, identification with commitment 0.87, exploration in breadth 0.84, exploration in depth 0.78, ruminative exploration 0.79) showed that the Dimensions of Identity Development Scale was reliable. In the cluster analysis, six identity status (achievement, foreclosure, moratorium, diffused diffusion, carefree diffusion, undifferentiated) were found.

Conclusion: The Dimensions of Identity Development Scale is a valid and reliable instrument for the assessment of adolescent's identity development.

Key words: Validity, reliability, identity development, dimensions of identity development scale

Yazışma adresi / Address reprint requests to:

Yrd. Doç. Dr. Ümit Morsünbül
Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Psikolojik
Hizmetler Anabilim Dalı, Aksaray - Türkiye

Telefon / Phone: +90-382-288-2241

Elektronik posta adresi / E-mail address:
morsunbulumit@gmail.com

Geliş tarihi / Date of receipt:
2 Nisan 2013 / April 2, 2013

Kabul tarihi / Date of acceptance:
7 Mayıs 2013 / May 7, 2013

GİRİŞ

Ergenlik dönemi bireylerin bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal alanda pek çok değişim yaşadıkları bir dönemdir. Ergenler bu dönemde birçok gelişimsel görevi yerine getirmeye çalışırlar. Bu dönemin en önemli

gelişimsel görevi kimlik gelişimidir (1,2). Kimlik gelişimi incelendiğinde karşımıza çıkan kuramlardan veya yaklaşımlardan kimlik gelişimi literatürünü en çok etkileyenin Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı olduğu görülmektedir. Erikson, kimlik gelişimi sürecini iki dinamik ögenin karşılıklı etkileşimi olarak görmektedir.

Bunlar, kimlik duygusu ve kimlik karmaşasıdır. Kimlik duygusu, bireyin benlik duygusuyla ilgili çeşitli içerikleri işlevsel ve içsel olarak tutarlı bütünlere haline getirmesi durumunu anlatmaktadır. Kimlik karmaşası ise, tutarlı ve işlevsel benlik duygusunun yokluğunu ve kimlikle ilgili içeriklerin tutarlı bir bütün haline getirilememesini ifade etmektedir (1,2).

Marcia (3), Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı'nın temel kavramlarını kabul ederek, kimlik yapılarının ölçülebilir yollarını incelemiş ve kimliği benliğin yapılandırması olarak kavramsallaştırmıştır. Seçeneklerin araştırılması (bireyin samimi ve bilinçli olarak alternatif iş, inanç ve yönelimlerini sorgulaması, deneyimlemesidir) ve içsel yatırım (bireyin farklı alanlardaki alternatif seçenekleri seçmesi ve bu seçimler doğrultusunda davranışlar ortaya koymasını) süreçlerini temel alarak, dört kimlik statüsü tanımlamıştır (3-6). Başarılı kimlik statüsünde yer alan bireyler, etkin olarak olası seçenekleri araştırarak içsel yatırımda bulunurlar. Askıya alınmış kimlik statüsünde yer alan bireyler, etkin olarak olası seçenekleri araştırırlar, ancak belirgin içsel yatırımlarda bulunmazlar. İpotekli kimlik statüsünde yer alan bireyler, belirgin içsel yatırımlarda bulunurlar ancak, bu içsel yatırımları oluştururken etkin araştırma sürecini yaşamazlar. Dağınık kimlik statüsünde yer alan bireyler ise geçici araştırmalarda bulunurlar, ancak herhangi bir içsel yatırımda bulunmazlar.

Erikson'un kuramının temel varsayımları alınarak oluşturulan Marcia'nın Kimlik Statüleri Modeli'nin kimlik gelişimi ile ilgili yapılan çalışmalarda en çok kullanılan model olduğu görülmektedir. Ancak modele bazı eleştiriler de yöneltilmiştir. Marcia'nın modeline getirilen temel eleştiri, bu modelin amacının kimlik sürecini göstermekten çok, bireyleri sınıflandırması ya da statülere ayırması yönündedir (7-9). Marcia'nın modelinde süreçten çok, o anki durum ya da sonuç görülmektedir. Ancak Erikson'un (2) kuramına bakıldığında, kimliğin statik bir durum olarak değil, bir süreç olarak ele alındığı fark edilmektedir.

Kimlik gelişiminde sürecin daha öne çıkmasıyla birlikte son beş yıldır sürece odaklanan modeller araştırmalarda daha sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Bu modellerden en önemli ve en sık kullanılanı Luyckx ve arkadaşları (10-16) tarafından geliştirilen Beş Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli'dir. Bu model, kimlik biçimlenmesi

hakkında kuramsal olarak Erikson'a (1,2), kimlik biçimlenmesini açıklamak için kullanılan boyutlar açısından Marcia'ya (3), süreç boyutunda Berzonsky'e (17) ve içsel yatırımın niteliği konusunda ise Waterman'a (18) dayanmaktadır. Bu model, Marcia'nın modelinin daha genişletilmiş ve süreç boyutu zenginleştirilmiş bir biçimi olarak da değerlendirilebilir ve modelde kimlik biçimlenmesinin sürece odaklanarak açıklanmaya çalışıldığı söylenebilir.

Luyckx ve arkadaşları (10-13) kimlik gelişimi ile ilgili yaklaşımlarında, Marcia'nın (4,5) kimlik statülerini belirlemek için kullandığı seçenekleri araştırmış ve içsel yatırım süreçlerini alt boyutlara ayırmışlardır. Seçeneklerin araştırılması üçe ayrılmıştır; 1) seçeneklerin genişlemesine araştırılması (bireylerin içsel yatırımda bulunmadan önce, farklı kimlik alternatifleri ile ilgili araştırmalar yapma derecesini göstermektedir), 2) seçeneklerin derinlemesine araştırılması (bireylerin buldukları anda yapmış oldukları içsel yatırımların, kendilerine uygunluğunun derinlemesine araştırılmasını göstermektedir), 3) seçeneklerin saplantılı araştırılması (bireylerin büyük ölçüde sıkı içsel yatırımlara ulaşmalarını zorlaştıracak, keşfetme ve deneyimleme süreçlerine saplanma derecesini göstermektedir). İçsel yatırım süreci de, içsel yatırımda bulunma (bireylerin kimlikle ilgili konularda karar verme derecesini göstermektedir), içsel yatırımla özdeşleşme (bireylerin içsel yatırımlarını değerlendirdikten sonraki duyguları ile özdeşleşme derecesini göstermektedir) olarak ikiye ayrılmıştır. Bu modelin en büyük artısı hem değişken hem de kişi odaklı olarak çalışılmasına olanak tanınmasıdır. Yani bu modelde kimlik biçimlenmesindeki süreçlere ayrıntılı olarak bakılıp, aynı zamanda bireylerin kimlik statülerine yerleştirilmesiyle kişiler arası farklılıkların görülebilmesi sağlanmaktadır. Luyckx ve arkadaşları (10-13) beş kimlik boyutunu kullanarak, altı kimlik statüsü önermişlerdir. Modelde kimlik statüleri, istatistiksel olarak kümeleme yöntemiyle oluşturulmaktadır. Bu kimlik statüleri şu şekildedir: a) başarılı (içsel yatırım ve seçeneklerin genişlemesine ve derinlemesine araştırılması puanlarının ortalamasının üstünde, seçeneklerin saplantılı araştırılması puanının ortalamasının altında olması), b) ipotekli (içsel yatırım puanlarının ortalamasının üstünde, seçeneklerin araştırılması puanlarının ortalamasının altında olması), c) askıya alınmış (seçeneklerin araştırılması puanlarının ortalamasının üstünde,

işsel yatırım puanlarının ortalamasının altında olması), d) dağılmış dağılık (işsel yatırım puanlarının ve seçeneklerin genişlemesine ve derinlemesine araştırılması puanlarının ortalamadan düşük, seçeneklerin saplantılı araştırılması puanlarının ortalamasının üstünde olması), e) kaygısız dağılık (beş boyuta ait puanların ortalamasının çok altında olması), f) farklılaşmamış (beş boyuta ait puanların ortalamaya yakın olması).

Ergenlik döneminde kimlik gelişimi, bireylerin ruh sağlığını etkileyen en önemli değişkenlerden biridir (19). Sağlıklı bir kimlik gelişimi süreci deneyimleyen bireyler yetişkinlik sürecine daha kolay geçmekte ve yetişkinlik döneminin gerektirdiği rolleri daha kolay edinmektedirler (2,11,12). Sağlıklı kimlik gelişimi yaşam doyumunu ve iyi olmayı olumlu yönde etkilemektedir. Araştırmalar, özellikle işsel yatırım boyutunun yaşam doyumunu ve iyi olmayı pozitif yönde yordadığını göstermiştir (10,11,20,21). Bu nedenle, ergenlik döneminde kimlik gelişimini incelemek önemli hale gelmektedir. Türkiye'de kimlik gelişimini ölçen ölçme araçları çok sınırlıdır. Kimlik gelişimi hakkındaki birçok çalışmada (22-24), Bennion ve Adams (25) tarafından geliştirilen Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği'nin (BKSÖ; Extended Objective Measure of Ego Identity Status 2) kullanıldığı görülmektedir. Ancak, BKSÖ sadece bireylerin hangi kimlik statüsünde olduğunu göstermekte, seçeneklerin araştırılması ve işsel yatırım süreci puanını vermemektedir. Luyckx ve arkadaşları (10) tarafından geliştirilen Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği (KGBÖ; The Dimensions of Identity Development Scale) ile hem seçeneklerin araştırılması ve işsel yatırım süreci puanları hem de bireylerin hangi statüde yer aldığına ilişkin veriler elde edilmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği'ni Türkçeye uyarlamaktır.

YÖNTEM

Örneklem

Katılımcılar, Ankara ilindeki çeşitli üniversitelerin eğitim fakültelerinde eğitim gören 602 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmaya katılanların 322'si (%54.8) kadın, 280'i (%45.2) ise erkektir. Çalışmaya katılanların yaş ortalaması 19.7 (SS=1.05) ve yaş aralığı 18-23'tür.

Ölçekler

Çalışmada kişisel bilgi formu, Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği ve ölçüt bağımlı geçerliliği için de Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Ölçüt bağımlı geçerliliği için Yaşam Doyumu Ölçeğinin kullanılması sebebi, kimlik gelişimi boyutlarının bir ruh sağlığı değişkeniyle olan ilişkilerinin belirlenmesi ve bu ölçme aracının güvenilirlik değerinin yüksek olmasıdır.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların yaş, cinsiyet gibi demografik özelliklerine ilişkin bilgiler kişisel bilgi formu aracılığıyla elde edilmiştir.

Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği (KGBÖ): KGBÖ (The Dimensions of Identity Development Scale). Kimlik gelişimi boyutlarını ölçen, Luyckx ve arkadaşları (10) tarafından geliştirilmiş ve Türkçeye uyarlanarak kullanılmıştır. Bu ölçek seçeneklerin genişlemesine araştırılmasını ölçen 5 madde, seçeneklerin derinlemesine araştırılmasını ölçen 5 madde, seçeneklerin saplantılı araştırılmasını ölçen 5 madde, işsel yatırımda bulunmayı ölçen 5 madde ve işsel yatırımla özdeşleşmeyi ölçen 5 madde olmak üzere toplam 25 madde ve beş alt faktörden oluşmaktadır. Maddeler "kesinlikle katılıyorum"dan (5 puan), "kesinlikle katılmıyorum"a (1 puan) doğru sıralanan 5 dereceli bir değerlendirme ölçeği üzerinde işaretlenmektedir. Her bir alt ölçekten alınabilecek puanlar 5 ile 25 arasında değişmektedir.

Ölçekte puanlama yapılırken, her alt boyut ayrı ayrı değerlendirilmekte ve her alt boyutun toplam puanı alınmaktadır. Ölçekten elde edilen puanlara kümeleme analizi uygulanarak, kimlik statüleri de elde edilmektedir.

Orijinal ölçek geliştirilirken doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Orijinal ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi DFA sonuçları; Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (The Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA)=0.07, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI)=0.94'tür. Ölçeğin alt ölçekleri için Cronbach alfa değerleri işsel yatırımda bulunma için 0.86, işsel yatırımla özdeşleşme için 0.86, seçeneklerin genişlemesine araştırılması için 0.81,

seçeneklerin derinlemesine araştırılması için 0.79 ve son olarak seçeneklerin saplantılı araştırılması için 0.86'dır.

Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği'nin uyarlama çalışmalarına, yazarlarıyla (Koen Luyckx) bağlantı kurulup onay alındıktan sonra başlanmıştır. Uyarlama çalışmasında ilk olarak çeviri işlemi yapılmıştır. Ölçek, İngilizceye hakim olan sosyal bilimler alanından 5 kişi tarafından Türkçeye çevrilmiş ve daha sonra farklı 5 kişi tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Üzerinde görüş birliği olan maddeler alınmış, görüş birliğinin olmadığı durumlarda ise en az üç kişinin görüş birliği dikkate alınmıştır.

Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerlilik çalışması için kimlik boyutlarının Yaşam Doyumu Ölçeği puanlarıyla olan ilişkilerine bakılmıştır. Yaşam doyumunu ölçmek amacıyla Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır.

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ): YDÖ (Satisfaction with Life Scale) yaşam doyumunu ile ilgili verilerin toplanması için Diener ve arkadaşları (26) tarafından geliştirilen ve Köker (27) tarafından Türkçeye uyarlanan "Yaşam Doyumu Ölçeği" kullanılmıştır. Bu ölçek tek boyutu ölçen 5 maddeden oluşmaktadır. Maddeler, "Tamamen katılıyorum"dan (7 puan) "Tamamen karşıyım"a (1 puan) doğru sıralanan 7 dereceli bir değerlendirme ölçeği üzerinde işaretlenmektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 5 ile 35 arasında değişmektedir.

Ölçeğin güvenilirlik çalışması için yapılan test-tekrar test güvenilirliği katsayısı 0.85 olarak, madde-ölçek korelasyon katsayıları ise 0.71 ile 0.80 arasında bulunmuştur. Orijinal ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.76 iken, ölçeğin bu çalışma grubundaki Cronbach alfa değeri ise 0.87 olarak bulunmuştur.

Uygulama

Çalışmada veriler grup uygulaması biçiminde toplanmıştır. Veriler üniversitede ders saatleri içinde, dersin yürütücüsünden izin alınıp derslere girilerek katılımcılardan toplanmıştır. Veriler toplanırken gönüllülük ilkesi esas tutularak, katılımcıların onayları alınmıştır. Katılımcılara çalışmanın amacı hakkında açıklama yapılmış ve ardından da çalışmaya katılmak isteyen

katılımcılara ölçekler verilmiştir. Gerekli durumlarda da katılımcılara ek açıklamalar yapılmıştır. Ölçme araçlarının uygulanması 20-25 dakika arasında değişmiştir.

İstatistiksel Analiz

Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri SPSS ve LISREL paket programları kullanılarak yapılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerinin analizinde frekans ve yüzde analizi kullanılmıştır. Ölçeğin faktör yapısını belirlemek için açımlayıcı ve DFA yapılmıştır. Ölçüt bağımlı geçerlilik analizinde Pearson korelasyon analizi, kimlik statülerinin belirlenmesi için de küme analizi uygulanmıştır. Verilerin analiz edilmesinde en az 0.05 anlamlılık düzeyi benimsenmiştir.

BULGULAR

Geçerlilik

Ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla açımlayıcı ve DFA uygulanmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan beş faktör belirlenmiştir. Birinci faktörün özdeğeri 8.62, açıkladığı varyans %14.25; ikinci faktörün özdeğeri 3.27, açıkladığı varyans %14.16; üçüncü faktörün özdeğeri 1.59, açıkladığı varyans %13.83; dördüncü faktörün özdeğeri 1.27 açıkladığı varyans %11.05 ve son olarak beşinci faktörün özdeğeri 1.14, açıkladığı varyans ise %10.35'tir. Buna göre beş faktörlü yapı varyansın %63.65'ini açıklamaktadır. Tablo 1'de maddelerin özdeğerleri ve madde yükleri verilmiştir; madde yükleri 0.48 ile 0.79 arasında değişmektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin yapı geçerliliğini incelemek için gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizine ek olarak, gözlenen verinin beş boyutlu modele ne oranda uyum sağladığını belirlemek amacıyla LISREL programı kullanılarak DFA uygulanmıştır. DFA gözlenebilir faktörlerden oluşan

Tablo 1: Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeğinin Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktörler				
	İYB	SGA	SSA	İYÖ	SDA
1. Yaşamımda izleyeceğim yöne karar verdim.	0.680				
2. Gelecekte yapacaklarımla ilgili planlarım var.	0.762				
3. Yaşamımda hangi yolu izleyeceğimi biliyorum.	0.768				
4. Gelecekte yapacaklarımla ilişkin düşüncem var.	0.743				
5. Yaşamımda ne yapacağım konusunda seçimimi yaptım.	0.704				
6. Yaşamımda izleyebileceğim farklı yollar hakkında etkin biçimde düşünürüm.		0.620			
7. Gelecekte yapabileceğim farklı şeyler hakkında düşünürüm.		0.740			
8. Bana uyabilecek birtakım farklı yaşam biçimlerini göz önünde bulunduruyorum.		0.785			
9. İzleyebileceğim farklı amaçlar hakkında düşünürüm.		0.788			
10. Benim için iyi olabilecek farklı yaşam biçimleri hakkında düşünüyorum.		0.739			
11. Yaşamda gerçekten elde etmek istediklerim konusunda kuşkulanam var.			0.611		
12. Gelecekte yapmak istediklerim konusunda endişeliyim.			0.696		
13. Yaşamımda izlemek istediğim yönü arayıp duruyorum.			0.731		
14. Yaşamımın ne yönde olması gerektiğini merak edip duruyorum.			0.749		
15. Yaşamımda izleyeceğim yönü düşünmemek benim için zor.			0.717		
16. Gelecekle ilgili planlarım, gerçek ilgi ve değerlerimle örtüşüyor.				0.664	
17. Gelecekle ilgili planlarım bana güven veriyor.				0.741	
18. Gelecekle ilgili planlarımın olması, kendime güven duymama sağlıyor.				0.646	
19. Yaşamıma vermek istediğim yönün bana gerçekten uygun olacağını hissediyorum.				0.708	
20. Gelecekle ilgili planlarımın benim için doğru olduğundan eminim.				0.684	
21. Gelecek için yaptığım planlar üzerine düşünürüm.					0.488
22. Gelecekle ilgili yapmış olduğum planlar hakkında başkalarıyla konuşurum.					0.669
23. Yaşamım için belirlediğim hedeflerin bana gerçekten uyup uymadığını düşünürüm.					0.732
24. Yaşamımda izlemeyi planladığım belli yön hakkında başkalarının ne düşündüğünü anlamaya çalışırım.					0.792
25. Gelecek planlarımın gerçekten ne istediğimle uyuyup uyuyamadığını düşünürüm.					0.590
Öz-değer	8.62	3.27	1.59	1.27	1.14
Açıklanan varyans	14.25	14.16	13.83	11.05	10.35
Açıklanan toplam varyans	14.25	28.41	42.24	53.29	63.65

İYB: İçsel Yatırımda Bulunma, SGA: Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması, SSA: Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması, İYÖ: İçsel Yatırımla Özdeşleşme, SDA: Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması

(gizil değişkenler) faktöryel bir modelin gerçek verilerle ne derece uyum gösterdiğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır (28).

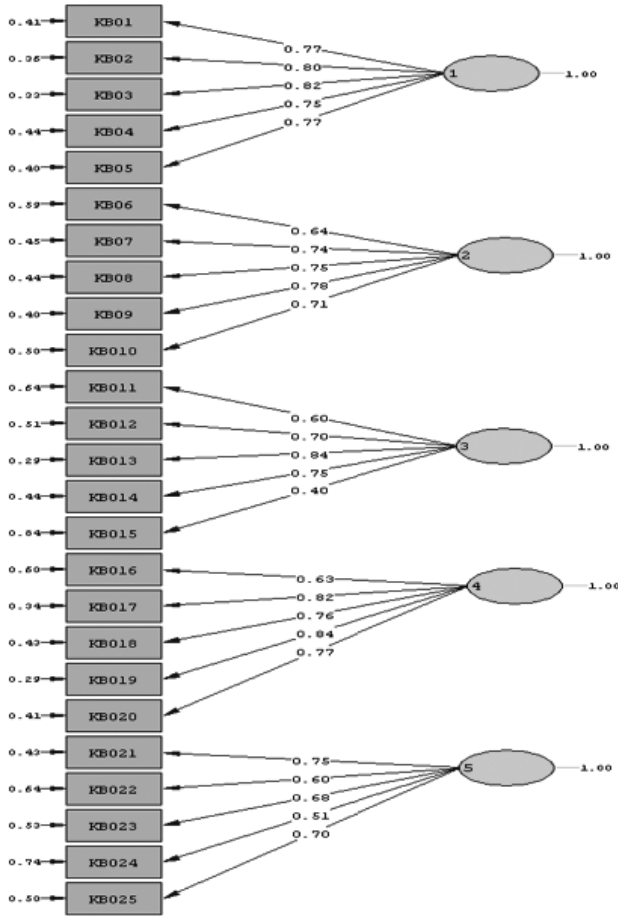
DFA uygulamasında 25 maddeden elde edilen korelasyon matrisi veri olarak kullanılmıştır. Tablo 2'de sunulan uyum indeksleri gözlenen verinin beş boyutlu önerilen modele iyi uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır.

DFA ile hesaplanan (χ^2/SD) oranı 2.90'dır ve bu değer önerilen faktör modelinin verilerle uyumlu olduğunu göstermektedir. İyi Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), değerinin 0.95, Düzeltilmiş İyi Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI),

Tablo 2: Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği'nin faktör yapısı için iyilik uyum indeksleri

İyilik uyum indeksi	Değer
χ^2/SD (825.54/284)	2.90
İyilik Uyum İndeksi (GFI)	0.95
Düzeltilmiş İyi Uyum İndeksi (AGFI)	0.94
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)	0.92
Standartlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI)	0.93
Standartlaştırılmamış Uyum İndeksi (NNFI)	0.92
Ortalama Hataların Karekökü (RMR)	0.070
Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA)	0.062

GFI: Goodness of Fit Index, AGFI: Adjusted Goodness of Fit Index, CFI: Comparative Fit Index, NFI: Normed Fit Index, NNFI: Not-Normed Fit Index, RMR: Root Mean Square Residual, RMSEA: Root Mean Square Residual

Şekil 1: Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği'nin faktör madde ilişkisi

Not: 1: İçsel yatırımda bulunma, 2: Seçeneklerin genişlemesine araştırılması, 3: Seçeneklerin saplantılı araştırılması, 4: İçsel yatırımla özdeşleşme, 5: Seçeneklerin derinlemesine araştırılması

değerinin 0.94 ve CFI değerinin 0.92, Standartlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI) değerinin 0.93, Standartlaştırılmamış Uyum İndeksi (Not-Normed Fit Index, NNFI) değerinin 0.92; Ortalama Hataların Karekökü (Root Mean Square Residual, RMR) değerinin 0.07 ve RMSEA değerinin de 0.06 bulunmuş olması, DFA sonucunda ölçeğin beş faktörlü yapısının kabul edilebilir ve geçerli sonuçlar verdiğini göstermektedir. Bu bulgulara ek olarak, DFA ile hesaplanan madde-faktör ilişkilerine ait katsayılar Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1'de de görüldüğü gibi, gözlenen veri beş boyutlu modele iyi uyum göstermektedir ve path katsayıları ise 0.41 ile 0.84 arasında değişmektedir. Bu değerlerin tamamı 0.30'un üstündedir ve 0.30 ve üstü değer-

Tablo 3: Kimlik Gelişimi Boyutları Arasındaki Korelasyon Katsayıları (n=602)

	İYB	SGA	SSA	İYÖ	SDA
İYB	1	0.47**	-0.43**	0.67**	0.41**
SGA		1	0.10**	0.45**	0.52**
SSA			1	-0.37**	0.11**
İYÖ				1	0.48**
SDA					1

**p<0.01, İYB: İçsel yatırımda bulunma, SGA: Seçeneklerin genişlemesine araştırılması, SSA: Seçeneklerin saplantılı araştırılması, İYÖ: İçsel yatırımla özdeşleşme, SDA: Seçeneklerin derinlemesine araştırılması

Tablo 4: Kimlik gelişimi boyutları ile yaşam doyumu puanları arasındaki korelasyon katsayıları (n=602)

	Yaşam Doyumu
İçsel yatırımda bulunma	0.42*
Seçeneklerin genişlemesine araştırılması	0.16*
Seçeneklerin saplantılı araştırılması	-0.41*
İçsel yatırımla özdeşleşme	0.51*
Seçeneklerin derinlemesine araştırılması	0.14*

*p<0.01

ler kabul edilebilir değerlerdir (29).

Ölçekteki boyutların birbirleriyle olan ilişkilerini gösteren korelasyon katsayıları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde, içsel yatırım boyutlarının birbiriyle ve seçeneklerin genişlemesine ve derinlemesine araştırılması ile olumlu biçimde, seçeneklerin saplantılı araştırılması ile olumsuz biçimde ilişkili olduğu görülmektedir. Seçeneklerin genişlemesine ve derinlemesine araştırılmasının birbirleriyle daha yüksek, seçeneklerin saplantılı araştırılmasıyla düşük düzeyde olumlu ilişkide olduğu görülmüştür.

Ölçeğin geçerliliği için ayrıca kimlik boyutlarının öznel iyi oluşla ilişkisine bakılarak, ölçüt bağımlı geçerliliği incelenmiştir. Ölçekteki boyutların öznel iyi oluşla olan ilişkilerini gösteren korelasyon katsayıları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Kimlik boyutları ile yaşam doyumu arasındaki ilişkilere bakıldığında, içsel yatırım boyutlarının yaşam doyumuyla orta düzeyde, seçeneklerin genişlemesine ve derinlemesine araştırılması boyutlarının da düşük düzeyde pozitif olarak ilişkili olduğu, seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutunun ise yaşam doyumuyla orta düzeyde negatif olarak ilişkili olduğu görülmüştür.

Güvenilirlik

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için iç tutarlılık (Cronbach alfa) katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı içsel yatırımda bulunma için 0.88, içsel yatırımla özdeşleşme boyutu için 0.87, seçeneklerin genişlemesine araştırılması boyutu için 0.84, seçeneklerin derinlemesine araştırılması boyutu için 0.78, seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutu için 0.79 olarak bulunmuştur.

Kimlik Statülerinin Dağılımı

Katılımcıların hangi kimlik statüsünde yer aldığını belirlemek amacıyla beş boyuttan aldıkları puanlara küme analizi yöntemi uygulanmıştır. Uygulanan ilk kümeleme analizi tekniği Ward'ın hiyerarşik küme analizi yöntemidir. Hiyerarşik küme analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve ağaç grafiği altı kümenin olabileceğini gösterdiği için bir sonraki aşamada küme sayısı altı olarak belirlenerek, hiyerarşik olmayan küme analizi uygulanmıştır. Küme analizi sonucunda katılımcılardan 120'si (%19.93) başarılı, 73'ü (%12.1) ipotekli, 109'u (%18.1) askıya alınmış, 84'ü (%13.9) dağılmış dağınık, 66'sı (%10.9) kaygısız dağınık ve son olarak da 150'si (%24.9) farklılaşmamış kimlik statüsünde yer almıştır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Luyckx ve arkadaşları (10) tarafından geliştirilmiş olan Kimlik Gelişimin Boyutları Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılarak, ölçek Türkçeye uyarlanmıştır.

Ölçeğin faktör yapısı açıklayıcı ve DFA ile incelenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan beş faktörün olduğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %63.65'ini açıkladığı belirlenmiştir. Ayrıca, yapılan DFA sonuçları, mevcut faktör yapısının doğrulandığını göstermiştir. Bu bağlamda, orijinal ölçekteki faktör yapısının bu çalışmada da elde edildiği görülmüştür. Orijinal ölçekte her faktör altında yer alan maddeler Türkçe formunda da aynı faktörler altına yer almıştır. Faktör analizleri ile ortaya çıkan alt boyutlar kimlik gelişiminde Türkiye'de yaşayan ergenlerin de

benzer örüntüler ortaya koyduğunu göstermiştir. Özellikle, seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutunun bu çalışmaya katılan ergenler arasında görülmesi önemli bir bulgudur. Bu boyutta ergenler, belirsizlik ve yetersizlik duygusuyla sonuçlanan aynı kimlik sorularını sürekli kendilerine sorup dururlar. Kimlik sorunlarını çözmede oluşan sürekli girişimler, bunların yetersizlik ve belirsizlikle sonuçlanması, stres ve düşük düzeyde iyilik haline neden olmaktadır (10). Askıya alma süreci Erikson'un (2) kuramında, yetişkinliğe geçmeden önce sağlıklı kimlik gelişimi için çok önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde, özellikle ileri ergenlik döneminde bireyler pek çok yaşam alanında farklı rolleri deneyimlerler. Özellikle üniversite eğitimi yıllarına denk gelen askıya alma süreci, başarılı kimliğin oluşumunda bir ön koşul zamanı gibidir. Bu dönemin uzamasının temel nedenlerinden biri, gençlere yaşadıkları toplum tarafından çok fazla seçenek sunulması, ergenlere kendi kimliklerini tek başlarına oluşturma konusunda toplumsal baskıların yapılması ve bu konularda onlara yeterli destek ve rehberliğin sunulmamasıdır. Bu sonucu destekleyen bir çalışmada Çuhadaroğlu ve arkadaşları (30), Adana ve Ankara'da yaşayan ergenleri çeşitli değişkenlere göre karşılaştırmışlardır. Çalışmanın sonuçlarına göre, Ankara'da yaşayan ergenlerin kendilik kavramının sürekliliği, Adana'da yaşayan ergenlerinkine göre anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur. Bu durum, Ankara'da yaşayan ergenlerin kimlik oluşturma sürecinde daha zorlandıklarını göstermektedir. Buna yol açan nedenin de Ankara'da gençler için daha fazla kimlik seçeneğinin bulunması ve gençlere yeterli destek ve rehberliğin yapılmaması olabileceği belirtilmiştir.

Ölçeğin güvenilirlik çalışması için iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar, alt ölçeklerin iç tutarlılığının yeterli olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada iç tutarlılık değerleri 0.78 ile 0.88 arasında değişirken, KGBÖ'nün orijinal versiyonunda 0.79 ile 0.86 arasında değişmektedir. Yapılan diğer çalışmalarda da (11,31) benzer güvenilirlik katsayıları bulunmuştur. Bu sonuçlar, ölçeğin Türkçe formunun da güvenilir olduğunu göstermiştir.

Ölçüt bağımlı geçerlilik çalışmasında kimlik boyutlarının yaşam doyumu ile ilişkisine bakılmıştır. Sonuçlar, seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutu dışında,

diğer boyutların düşük ve orta düzeyde pozitif olarak yaşam doyumuyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Modelle paralel olarak içsel yatırım ve seçeneklerin genişlemesine ve derinlemesine araştırılması iyi olmayı pozitif yönde etkilerken, seçeneklerin saplantılı araştırılması iyi oluşu negatif yönde etkilemektedir. Yapılan diğer çalışmalarda da (10-13,31) benzer sonuçlar elde edilmiştir. Yaşam doyumunu ile kimlik boyutları arasındaki ilişkilere bakıldığında, yaşam doyumunu pozitif yönde en yüksek düzeyde etkileyen boyutlar, içsel yatırımda bulunma ve özellikle içsel yatırımla özdeşleşme boyutudur. İçsel yatırımla özdeşleşme sürecinde kişi, yaptığı içsel yatırımın tamamıyla kendisini yansıttığını kendi değer ve inançlarıyla uyduğunu hissetmektedir (10). Beş Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli'nde ergenler, yaşam alanlarıyla ilgili genişlemesine araştırmalar yaptıktan sonra içsel yatırım yaparlar, ancak daha sonra yaptıkları bu içsel yatırımı tekrar derinlemesine değerlendirirler. Bu değerlendirmenin sonucu olumlu olduğunda kimlik öğelerini özdeşleştirirler ki, bu da Erikson'un (2) tanımıyla içsel aynılık ve süreklilik duygusunun oluşmasını sağlar.

Küme analizi sonuçları altı kimlik statüsünün olduğunu göstermiştir. Küme analizi sonuçlarına göre grubun yaklaşık dörtte biri farklılaşmamış kimlik statüsünde yer almaktadır. Yapılan diğer çalışmalarda da (10-13,31) farklılaşmamış kimlik statüsü benzer oranlarda bulunmuştur. Schwartz ve arkadaşlarına (31)

göre bu kimlik statüsü, "düşük profilli askıya alınmış" durumuna benzemektedir. Bu özelliğe sahip bireyler, BKSÖ kullanıldığında askıya alınmış kimlik statüsüne yerleştirilirken, KGBÖ kullanıldığında farklılaşmamış olarak tanımlanmaktadır.

KGBÖ'nün en güçlü tarafı hem kimlik gelişim sürecini ve statüleri birlikte göstermesi hem de uygulanmasının kısa ve puanlanmasının güvenilir olmasıdır. Bu nedenle, ergenlik döneminde kimlik gelişimini ortaya koyan bu ölçme aracı eğitim ve klinik alanlarda kullanılabilir.

Bu çalışma, ergenlik dönemindeki kimlik gelişimi süreci ve bu süreci değerlendirmede kullanılan ölçme aracı hakkında önemli sonuçlar ortaya koymasına rağmen, bazı sınırlılıklar göstermektedir. Bu çalışmanın sınırlılıklarından biri, çalışmaya katılan katılımcıların sadece üniversitede eğitim alan öğrencilerden oluşmasıdır. Bundan sonraki çalışmalarda, üniversite grubunun yanı sıra lise gruplarından ve öğrenci olmayan çalışan/çalışmayan ergenlerden de veriler elde edilmesi, kimlik gelişimini değerlendirme konusunda daha kapsamlı sonuçlar elde edilmesine yardımcı olacaktır. Bu çalışmanın bir diğer sınırlılığı ise, ölçüt bağımlı geçerliliği için sadece yaşam doyumunu puanının kullanılmasıdır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda farklı değişkenlerin de ölçüt bağımlı geçerliliği için kullanılması, kimlik boyutlarının farklı değişkenlerle nasıl ilişkide olduğunu görmeyi sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. Erikson EH. *Childhood and Society*, New York: Norton, 1963.
2. Erikson EH. *Identity: Youth and Crisis*. New York: W.W. Norton & Company Inc, 1968.
3. Marcia JE. Development and validation of ego identity status. *J Per Soc Psychology* 1966; 5:551-558.
4. Marcia JE. Identity and intervention. *J Adolesc* 1989; 12:401-410.
5. Marcia JE. Ego Identity and object relations: In Masling JM, Bornstein RF (editors). *Empirical perspectives on object relations theory*. Washington: American Psychological Association, 1994, 120-147.
6. Marcia JE. Adolescence, identity, and the Bernardone family identity. *Int J Theory Res* 2002; 2:199-209.
7. Bosma HA. *Identity development in adolescence. Coping with commitments*, Unpublished doctoral dissertation. University of Groningen, Netherland, 1995.
8. Coté JM, Levine C. A formulation of Erikson's theory of ego identity formation, *Dev Rev*1987; 7:273-325.
9. Crocetti E, Schwartz SJ, Fermani A, Meeus W. The Utrecht-Management of Identity Commitments Scale (U-MICS): Italian validation and cross-national comparisons. *European J Psychol Asses* 2010; 26:172-186.
10. Luyckx K, Schwartz SJ, Berzonsky M, Soenens B, Vansteekiste M, Smith I, Goossens L. Capturing ruminative exploration: extending the four-dimensional model of identity formation in late adolescence. *J Res Per* 2008; 42:58-82.

11. Luyckx K, Schwartz SJ, Goossens L, Pollock S. Employment, sense of coherence, and identity formation: contextual and psychological processes on the pathway to sense of adulthood. *J Adolesc Res* 2008; 23:566-591.
12. Luyckx K, Schwartz SJ, Goossens L, Soenens B. The relationship between identity development and adjustment in the transition to adulthood: variable-centered and person centered approaches. *J Res Adolesc* 2008; 18:595-619.
13. Luyckx K, Seiffge-Krenke I, Schwartz S, Goossens L, Weets I, Heindreckx C, Groven C. Identity formation, coping, and adjustment in emerging adults with a chronic illness: the sample case of type I diabetes. *J Adolesc Health* 2008; 43:451-458.
14. Luyckx K, Soenens B, Goossens L, Beckx K, Wouters S. Identity exploration and commitment in late adolescence: correlates of perfectionism and mediating mechanisms on the pathway to well-being. *J Soc Clin Psychol* 2008; 27:336-361.
15. Luyckx K, Lens W, Smits I, Goossens L. Time perspective and identity formation: short-term longitudinal dynamics in college students. *Int J Behav Dev* 2010; 34:238-247.
16. Luyckx K, Schwartz SJ, Soenens B, Vansteenkiste M, Goossens L. The path from identity commitments to adjustment: motivational underpinnings and mediating mechanisms. *J Couns Dev* 2010; 88:52-60.
17. Berzonsky M. A process perspective on identity and stress management: In Adams GR, Montemary RM (editors). *Adolescent Identity Formation*. Newbury Park: Sage Pub, 1992, 193-215.
18. Waterman, A. (1992) Identity as an aspect of optimal psychological functioning: In Adams GR, Montemary RM (editors). *Adolescent Identity Formation*. Newbury Park: Sage Pub; 1992, 50-72.
19. Morsünbül Ü. Ergenlikte kimlik gelişimini açıklayan yaklaşımlar/modeller: Ergen ruh sağlığı açısından sonuçları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2010; 17:105-111.
20. Eryılmaz A, Aypay A. Ergen öznel iyi oluşu ile kimlik statüsü ilişkisinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 2011; 16:167-179.
21. Demir İ. Gençlerde yaşam doyumu ile kimlik işlevleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 2011; 10:99-113.
22. Eryüksel G. Ergenlerin kimlik statülerinin incelenmesine yönelik kesitsel bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1987.
23. Varan A. Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyo-kültürel çevre açısından incelenmesi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1992.
24. Morsünbül Ü, Tümen B. Ergenlik döneminde kimlik ve bağlanma ilişkileri: Kimlik statüleri ve bağlanma stilleri üzerinden bir inceleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2008; 15:25-31.
25. Bennion LD, Adams GR. A revision of the extended version of the objective measure of ego identity status: an identity instrument for use with late adolescents. *J Adolesc Res* 1986; 1:183-198.
26. Diener E, Emmons RA, Larsen RJ, Griffin S. The satisfaction with life scale. *J Per Asses* 1985; 49:71-75.
27. Köker S. Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991.
28. Şimşek ÖF. Yapısal eşitlik modellemesine giriş-temel ilkeler ve LISREL uygulamaları. Ankara: Ekinoks, 2007.
29. Kline RB. *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford Press, 2005.
30. Çuhadaroğlu F, Canat S, Kılıç E, Şenol S, Rugancı N, Öncü B, Gündüz Hoşgör A, Işıklı S, Avcı A. Ergen ve Ruhsal Sorunları: Durum Saptama Çalışması. Ankara: Tübitak Matbaası, 2004.
31. Schwartz SJ, Beyers W, Luyckx K, Soenens B, Zamboanga BL, Forthun LF, Hardy SA, Vazsonyi AT, Ham LS, Kim SY, Whitbourne SK, Waterman SK. Examining the light and dark sides of emerging adults' identity: a study of identity status differences in positive and negative psychosocial functioning. *J Youth Adoles* 2011; 40:839-859.